

ترجمه نشانه نظام گرافیکی: مطالعه موردی دو نسخه دوبله حرفه‌ای

میلاد مهدیزادخانی (دانشجوی دکتری مطالعات ترجمه، دانشگاه سگد/دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

milady.mehdizadkhani@yahoo.com

مسعود خوش سلیقه (دانشیار مطالعات ترجمه، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران، نویسنده مسئول)

khoshsaligeh@um.ac.ir

چکیده

در پیشینه ترجمه دیداری شنیداری، از ایران به‌عنوان کشوری دوبله‌محور یاد می‌شود. در حالی که در همین شیوه، مترجمان و دوبلورها با نشانه‌نظام‌های معنایی سروکار دارند که به‌صورت عنوان، زیرنویس و نوشته روی تصویر ظاهر می‌شود و در مجموع، در مطالعات فیلم «نشانه‌نظام گرافیکی» نامیده می‌شود. با توجه به رشد روز افزون مطالعات دیداری شنیداری و نقش مهم نشانه‌نظام گرافیکی در درک بهتر فیلم، مطالعات نسبتاً کمی در این حوزه انجام شده است. از این‌رو، نویسندگان این مقاله به بررسی و مقایسه دو روش ترجمه صدای برون‌کادری و جایگذاری در برگرداندن نشانه‌نظام گرافیکی در دو نسخه دوبله رسمی فارسی از فصل اول شرلوک پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد از مجموع ۲۸ صحنه مربوط به نشانه‌نظام گرافیکی متحرک، شبکه تلویزیونی بی‌بی‌سی تمام آن‌ها را با روش جایگذاری برگردانده، در حالی که صدا و سیمای ایران ۵ صحنه را با روش ترجمه صدای برون‌کادری بدون ترجمه باقی گذاشته است. با بررسی کیفی محدودیت‌ها و برتری‌های دو روش نسبت به یکدیگر، نویسندگان عمده‌ترین دلیل ترجمه‌نشدن نشانه‌نظام گرافیکی در ترجمه صدای برون‌کادری را «تعامل نشانه‌نظام‌ها» یافتند. در پایان نیز، برای انجام پژوهش‌های آتی در این حوزه پیشنهادهایی ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: ترجمه دیداری شنیداری، نشانه‌نظام گرافیکی، دوبله، صدای برون‌کادری، جایگذاری

۱. مقدمه

در ترجمه دیداری شنیداری، مترجمان با چهار مجرای ترجمه‌ای سر و کار دارند. یکی از این مجراها به ترجمه متون نوشتاری در تصویر مربوط می‌شود. هرچند در ادبیات، سرواژه و نام‌های متفاوتی همچون «تلوپ»^۱ (اوهیگان و سوسوماتو، ۲۰۱۶) و «زیرنویس‌های یکپارچه»^۲ (فاکس، ۲۰۱۶) ذکر شده است، چاومه (۲۰۰۴ الف) ترجیح می‌دهد به‌طور کلی از «نشانه‌نظام گرافیکی»^۳ که برگرفته از مکتب نشانه‌شناسی فیلم^۴ است، استفاده شود. طرفداران این مکتب معتقدند آثار سینمایی از چند لایه مشتمل بر نشانه‌نظام معنایی تشکیل شده و چاومه نیز تحقیقاتی درباره این نشانه‌نظام‌ها در ترجمه دیداری شنیداری انجام داده است (۲۰۰۴ الف و ۲۰۱۲). به‌نظر او ۱۱ نشانه‌نظام معنایی در متون دیداری شنیداری (۵ نشانه‌نظام در بُعد شنیداری و ۶ نشانه‌نظام در بُعد دیداری) وجود دارد. نشانه‌نظام گرافیکی در گروه دیداری است. سه روش را می‌توان برای ترجمه نشانه‌نظام گرافیکی در نظر گرفت (چاومه، ۲۰۰۴ الف): ۱. صداگذاری نشانه‌نظام گرافیکی مقصد توسط دوبلور شخصیت فیلم که صدای برون‌کادری^۵ نامیده می‌شود؛ ۲. زیرنویس‌گذاری نشانه‌نظام گرافیکی؛ ۳. جایگذاری^۶ نشانه‌نظام گرافیکی مقصد زمانی که نمای نزدیک بر روی نشانه‌نظام گرافیکی مبدأ است.

با توجه به رشد روز افزون ادبیات دیداری شنیداری و نقش مهم نشانه‌نظام گرافیکی در درک بهتر فیلم، مطالعات نسبتاً محدودی در این حوزه انجام شده است. می‌توان این تحقیقات را به دو بخش مطالعات تجربی و نظری تقسیم کرد. در بخش تحقیقات نظری می‌توان به دلاباستیتا (۱۹۸۹)، گتلیب (۱۹۹۸)، چاومه (۲۰۰۴ الف)، زابالبیاسکوا (۲۰۰۸)، کیارو (۲۰۰۹)، اوررو (۲۰۱۱) و گامبیر (۲۰۱۳) اشاره کرد که به‌طور کلی از نشانه‌نظام گرافیکی به‌عنوان یکی از مجراها برای ترجمه

-
1. TELOP
 2. integrated subtitles
 3. graphic codes
 4. school of Film Semiotics
 5. voice-off
 6. insertion

دیداری شنیداری نام برده‌اند. تحقیقات تجربی در این حوزه بیشتر با استفاده از ابزارهای ردیابی حرکات چشم (دوایر، ۲۰۱۵؛ ردموند، سیتا و وینسز، ۲۰۱۵؛ اوهیگان و سوسوماتو، ۲۰۱۶؛ فاکس، ۲۰۱۶) و سنجش فهم نشانه‌نظام گرافیکی در میان بینندگان در دبله فارسی (مهدیزادخانی و خوش‌سلیقه، ۲۰۱۸) انجام شده است. همچنین، مطالعاتی همچون اوررو (۲۰۱۱)، اوسالیوان (۲۰۱۳) و خوش‌سلیقه و فاضلی حق‌پناه (۱۳۹۵) به بررسی نمونه‌هایی از نشانه‌نظام گرافیکی ترجمه‌شده و پرزگونزالز (۲۰۱۳/۲۰۱۴ الف) و سوسوماتو (۲۰۱۴) به بررسی نمونه‌هایی از نشانه‌نظام گرافیکی زبان اصلی فیلم پرداخته‌اند.

از طرفی نشانه‌نظام گرافیکی را می‌توان به دو بخش کلی تقسیم کرد: نشانه‌نظام گرافیکی ثابت (نوشته‌های روی روزنامه، علائم و رایانه که قابل تفکیک از تصویر اصلی فیلم نباشد) و متحرک (متون نوشتاری که به صورت پاپ آپ^۱ (اوهیگان، ۲۰۱۳) ظاهر می‌شوند و بتوان از تصویر اصلی فیلم جدا کرد). شرلوک (گیتیس و همکاران، ۲۰۱۰) یکی از مجموعه‌های تلویزیونی طرفدار است که از فناوری نشانه‌نظام گرافیکی متحرک برای نشان‌دادن پیامک‌ها و حالات شخصیت‌ها استفاده می‌کند. ترجمه و دبله رسمی و حرفه‌ای این مجموعه تلویزیونی به زبان فارسی را صدا و سیما و بی‌بی‌سی ایران و بی‌بی‌سی فارسی انجام داده‌اند. تیم دبله و ترجمه صدا و سیما و بی‌بی‌سی فارسی برای برگرداندن نشانه‌نظام گرافیکی به ترتیب از دو روش ترجمه صدا برون‌کادری و جایگذاری استفاده کرده‌اند. با توجه به اینکه این دو روش ترجمه، هر کدام محدودیت‌ها و برتری‌هایی نسبت به یکدیگر دارند، در این مطالعه سعی شده است به دو سؤال تحقیق زیر که برگرفته از سؤالات تحقیق مطرح شده در چاومه (۲۰۱۲، ص. ۱۷۵) در حوزه نشانه‌نظام گرافیکی است، پاسخ داده شود:

1. pop-up

۱. در کدامیک از دو روش ترجمه صدای برون‌کادری و جایگذاری در برگرداندن نشانه‌نظام گرافیکی فصل اول مجموعه تلویزیونی شرلوک (گیتیس و همکاران، ۲۰۱۰)، نشانه‌نظام گرافیکی متحرک بیشتری بدون ترجمه باقی مانده‌اند؟
۲. دلایل ترجمه‌نشدن نشانه‌نظام گرافیکی متحرک در دو روش ترجمه صدای برون‌کادری و جایگذاری کدامند؟

۲. پیشینه پژوهش

۲.۱. متون دیداری‌شنیداری

مترجمان دیداری‌شنیداری با اطلاعات کلامی و غیرکلامی سروکار دارند که ممکن است به صورت آشکار مانند مکالمه‌ها بیان شود یا در شکل ظریف‌تر ارتباطات مانند تکیه صدا و حرکات رفتاری با سخن همراه شود (پتیت، ۲۰۰۴). متون دیداری‌شنیداری «ساختاری است پیچیده‌تر از مجموع اجزای ساده‌اش ... [و پیکربندی آن] توسط نظام‌های نشانه که آن را احاطه کردند، تعیین می‌گردد» (رمایل، ۲۰۱۰، ص. ۱۳). به عبارت دیگر متون دیداری‌شنیداری حاصل «تعامل بین دال‌های کلامی و غیرکلامی است» (پرزگونزالز، ۲۰۱۴، ص. ۱۲۱). از این‌رو، محصولات دیداری‌شنیداری از نشانه‌نظام‌های دیداری و شنیداری تشکیل شده‌اند که از نظر کیارو (۲۰۰۹، ص. ۱۴۲)، «چندنشانه‌ای»^۱ است (مثال‌های مختلفی از نشانه‌نظام‌های دیداری و شنیداری در جدول ۱ آمده است).

جدول ۱. ماهیت چندمعناشناختی متون دیداری‌شنیداری (کیارو، ۲۰۰۹، ص. ۱۴۳)

شنیداری	دیداری	
موسیقی، جلوه‌های صوتی، صدای گریه، خنده و صدای بدن مانند نفس کشیدن و سرفه کردن	تصویر صحنه، نور، حرکات رفتاری، زبان بدن، حالت چهره	غیر کلامی
مکالمه، ترانه، شعر	علائم خیابان، مغازه، نوشته‌های روی تصویر مانند روزنامه و رایانه	کلامی

1. polysemiotic

بنابر جدول ۱، امکان دارد مترجم دیداری شنیداری مجراهای مختلف را به یکدیگر ترجمه کند. برای نمونه، اگر مترجم در شیوه دبله فعالیت می‌کند، ترجمه موارد کلامی شنیداری و کلامی دیداری به ترتیب برای او «ترجمه هم‌نشانه‌ای»^۱ و «ترجمه میان‌نشانه‌ای» تلقی می‌شود (گتلیب، ۲۰۰۵، ص. ۳۷).

ناگفته نماند که این تقسیم‌بندی متون دیداری شنیداری را می‌توان با کمی تغییرات در جزییات، در مطالعات دیگری همچون دل‌باستیتا (۱۹۸۹)، گتلیب (۱۹۹۸)، چاومه (۲۰۰۴ الف)، زابالیاسکوا (۲۰۰۸) و گامبیر (۲۰۱۳) پیدا کرد.

۲.۲. نشانه نظام گرافیکی در تحقیقات ترجمه دیداری شنیداری

هرگونه متون نوشتاری بر روی تصویر اصلی فیلم همچون عناوین و زیرنویس‌ها، در مطالعات فیلم، «نشانه نظام گرافیکی» نامیده می‌شود (چاومه، ۲۰۱۲، ص. ۱۱۷). همچنین، نشانه نظام گرافیکی را می‌توان نوعی زیرنویس‌های بین‌زبانی^۲ یا به‌نظر لمبرت (۱۹۹۳، به‌نقل از تیلور، ۲۰۰۰، ص. ۳۱۷) «متن کمکی»^۳ نامید. اوهیگان (۲۰۱۰، ص. ۷۲) معتقد است این گونه زیرنویس‌ها «تداعی‌بخش است و منجر به افزایش شوخ‌طبعی» در برنامه‌های تلویزیونی می‌شود (شکل ۱).

شکل ۱. نمونه‌ای از نقش نشانه نظام گرافیکی به‌عنوان زیرنویس‌های بین‌زبانی (برگرفته شده از سوسوماتو

(۲۰۱۲، ص. ۲).

1. isosemiotic
2. intralingual
3. support text

از طرفی، پرزگونزالز (۲۰۱۳/۲۰۱۴الف) در چارچوب نظری فیلم‌سازی معتقد است نشانه‌نظام گرافیکی «عناوینی است که نقش ترجمه‌ای ندارد ... و روند شناخت متقابل بین بیننده و کارگردان را تسهیل می‌کند». در چارچوب نظری ترجمه، چاومه (۲۰۰۴الف) به سه روش به‌کار رفته در اسپانیا برای برگرداندن آن‌ها در دو روش ترجمه دیداری شنیداری دوبله و زیرنویس اشاره می‌کند (جدول ۲).

جدول ۲. روش‌های به‌کار رفته در برگرداندن نشانه‌نظام گرافیکی در شیوه‌های مختلف (چاومه ۲۰۰۴الف،

ص. ۲۱)

روش ترجمه	عنوان‌ها	متون نوشتاری	زیرنویس‌ها
دوبله	(۱) صدای	(۱) صدای	زیرنویس
	برون‌کادری	برون‌کادری	
	(۲) جایگذاری	(۲) جایگذاری	
زیرنویس	(۳) زیرنویس	(۳) زیرنویس	زیرنویس
	زیرنویس	زیرنویس	

همچنین اوسالیوان (۲۰۱۳) در پژوهشی در زمینه بررسی نشانه‌نظام گرافیکی ترجمه‌شده، تاریخ «کلمات ناگفته» را، یعنی نشانه‌نظام گرافیکی این مقاله، دوره صامت^۱ فیلم می‌داند؛ دوره‌ای که از متون نوشتاری بر روی تصویر، برای گفتگوی بازیگران یا توضیح در مورد فیلم استفاده می‌شود. علاوه بر این، نویسنده به بررسی و مقایسه روش ترجمه جایگذاری نشانه‌نظام گرافیکی ثابت می‌پردازد. در پایان مقاله نیز پرسش اصالت اثر در روش ترجمه جایگذاری را مطرح می‌کند و معتقد است باید مطالعات بیشتری در این حوزه صورت گیرد (ص. ۱۴۰). در حوزه نشانه‌نظام گرافیکی ثابت نیز، اوررو (۲۰۱۱) با تقسیم‌بندی آن‌ها به چند گروه همچون نوشته‌های روی تلفن همراه و رایانه، دست‌نوشته‌ها، نام ساختمان و مغازه‌ها و غیره به

1. silent period

بررسی آن‌ها در حوزه توصیف شفاهی^۱ می‌پردازد و مانند اوسالیوان (۲۰۱۳) پیشنهاد می‌دهد که باید مطالعات بیشتری در این زمینه صورت گیرد.

خوش‌سلیقه و فاضلی حق‌پناه (۱۳۹۵) در پژوهشی به‌منظور مطالعه فرآیند و ویژگی‌های زیرنویس غیرحرفه‌ای در ایران، با نمونه‌هایی به بررسی ترجمه نشانه‌نظام گرافیکی در این حوزه می‌پردازند. همچنین مهدیزادخانی و خوش‌سلیقه (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای تلفیقی، به بررسی نشانه‌نظام گرافیکی ترجمه‌شده در دوبله فارسی می‌پردازند. در بخش تجربی پژوهش، نتیجه می‌گیرند که بینندگان، نشانه‌نظام گرافیکی ترجمه‌شده به زبان فارسی را در روش جایگذاری بهتر از روش صدای برون‌کادری درک می‌کنند. علاوه بر این، پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد که این برتری روش جایگذاری در قسمت به یاد آوردن نشانه‌نظام گرافیکی نیز وجود دارد. در بخش کیفی پژوهش، با بررسی نظرات بینندگان در مورد دو روش ترجمه از طریق مصاحبه، به این نتیجه می‌رسند که روش ترجمه جایگذاری علاوه بر تسهیل روند شناخت متقابل بین بیننده و کارگردان (مطرح شده در پرزگونالز (۲۰۱۳)) شناخت متقابلی بین بیننده و تیم دوبله و ترجمه ایجاد می‌کند به طوری که بیننده در می‌یابد که او را در جریان داستان فیلم قرار می‌دهند.

شکل ۲ نمونه‌ای از ترجمه به روش جایگذاری را برای برگرداندن نشانه‌نظام گرافیکی در زبان فارسی نشان می‌دهد. همان‌طور که در این شکل می‌توان دید، نشانه‌نظام گرافیکی ترجمه‌شده با روش ترجمه جایگذاری، جایگزین نشانه‌نظام گرافیکی زبان اصلی فیلم شده است.

1. audio description

شکل ۲. نمونه‌ای از جایگذاری نشانه‌نظام گرافیکی از فصل اول، قسمت اول شرلوک (گیتیس، ۲۰۱۰)،

دوبله‌شده توسط بی‌بی‌سی فارسی

فاکس (۲۰۱۶) با به‌کارگیری ابزار ردیابی چشم در این حوزه، نتیجه می‌گیرد که نشانه‌نظام گرافیکی باعث می‌شود تا بینندگان وقت بیشتری را صرف بررسی علائم و نوشته‌های روی تصاویر کنند. همچنین در مطالعه‌ای همسو، اوهیگان و سوسوماتو (۲۰۱۶) نشان می‌دهند که بینندگان تلویزیونی تثبیت^۱ بیشتری برای خواندن نشانه‌نظام گرافیکی دارند تا نشانه‌نظام‌های تصویری دیگری مانند تصویر صحنه و چهره افراد. دوایر (۲۰۱۵، ص. ۱۴) محققان را به انجام تحقیقات در این حوزه با استفاده از ابزار ردیابی حرکات چشم ترغیب می‌کند. به‌نظر او، تفاوتی بین نشانه‌نظام گرافیکی متحرک و ثابت وجود دارد و دلیلش «پیچیدگی چندوجهی»^۲ است. نکته‌ای که قابل تأمل در مورد این سه پژوهش و دیگر پژوهش‌های انجام‌شده در این حوزه (ردموند و همکاران، ۲۰۱۵؛ بتی، دایر، پرکینز و سیتا، ۲۰۱۶) این است که نقش حرکات چشم را در نشانه‌نظام گرافیکی اصلی فیلم بررسی کرده‌اند. به‌عبارت دیگر، هنوز پژوهشی به بررسی و مقایسه نشانه‌نظام گرافیکی ترجمه‌شده و اصلی فیلم نپرداخته است.

۳. روش پژوهش

این جستار به بررسی و مقایسه دو روش ترجمه صدای برون‌کادری و جایگذاری در برگرداندن نشانه‌نظام گرافیکی در دو نسخه دوبله رسمی فارسی از مجموعه

1. fixation

2. multimodal complexity

تلویزیونی شرلوک (گیتیس و همکاران، ۲۰۱۰) پرداخته‌اند. به سه دلیل این مجموعه تلویزیونی انتخاب شد:

- استفاده از فناوری نشانه‌نظام گرافیکی متحرک برای نشان دادن متون نوشتاری روی تصویر؛ به نظر پرزگونزالز (۲۰۱۳، ص. ۱۴) در این مجموعه تلویزیونی «فناوری‌های دیجیتالی» نقش مهمی دارد. همچنین مک‌میلان (۲۰۱۴) از شرلوک (گیتیس و همکاران، ۲۰۱۰) به عنوان یکی از مجموعه تلویزیونی یاد می‌کند که از نشانه‌نظام گرافیکی به بهترین نحو ممکن استفاده کرده است؛
- موجود بودن دو نسخه دبله حرفه‌ای و رسمی؛ هر دو شبکه تلویزیونی صدا و سیما و بی‌بی‌سی فارسی از تیم‌های ترجمه و دبله حرفه‌ای و رسمی برخوردارند؛
- به‌کارگیری دو روش ترجمه صدای برون‌کادری و جایگذاری در برگرداندن نشانه‌نظام گرافیکی.

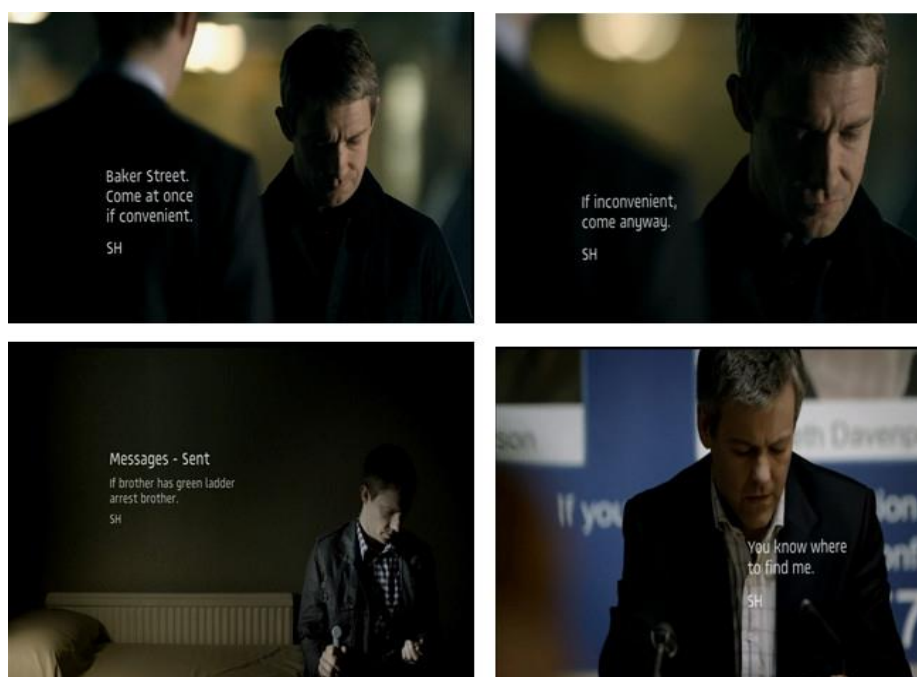
از آنجایی که صدا و سیما فقط فصل اول این مجموعه را دوبله کرده، نگارندگان این مقاله پس از یافتن نشانه‌نظام گرافیکی متحرک در نسخه زبان اصلی فصل اول، ۲۸ صحنه را انتخاب کردند. همچنین به منظور تسهیل در بررسی و مقایسه صحنه‌ها در دو روش ترجمه جایگذاری و صدای برون‌کادری، نشانه‌نظام گرافیکی متحرک را به سه گروه اصلی پیامک‌ها، جستجوهای اینترنتی و حالات و افکار بازیگران تقسیم کردند.

۴. یافته‌ها

۴.۱. پیامک‌ها

کارگردان‌های مجموعه تلویزیونی شرلوک (گیتیس و همکاران، ۲۰۱۰) به منظور نشان دادن پیامک‌های رد و بدل شده بین شخصیت‌ها، به جای اینکه از نماهای نزدیک دوربین بر روی تلفن همراه آن‌ها استفاده کنند، از نشانه‌نظام گرافیکی متحرک بهره

می‌برند. شکل ۳ نمونه‌هایی را از این بخش نشان می‌دهد. استفاده از نشانه‌نظام گرافیکی متحرک برای نشان دادن پیامک‌ها باعث صرفه‌جویی در هزینه‌های ساخت فیلم می‌شود، به طوری که نیازی به نماهای نزدیک مکرر روی تلفن همراه شخصیت‌ها نیست. همچنین با این روش، بینندگان هم می‌توانند از محتوای پیامک‌ها مطلع شوند و هم چهره بازیگران را مشاهده کنند.

شکل ۳. نمونه‌هایی از نشانه‌نظام گرافیکی متحرک به صورت پیامک، فصل اول شرلوک (گیتیس، ۲۰۱۰)

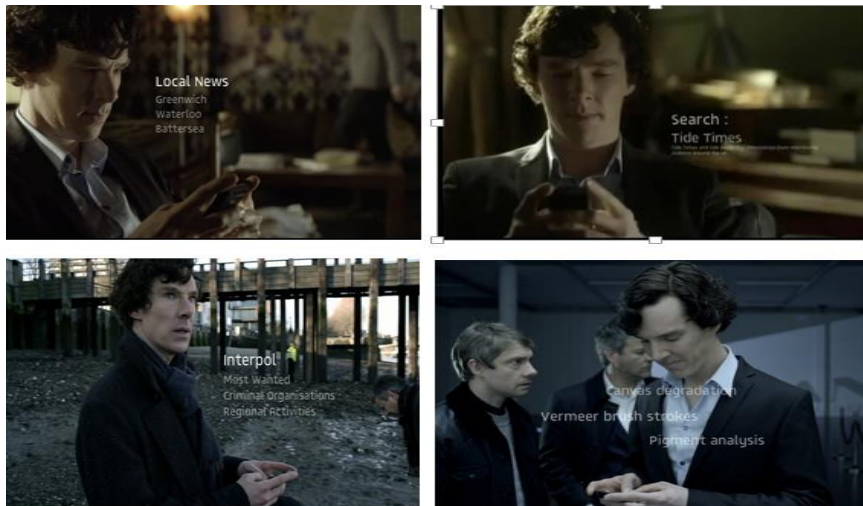
در مجموع، ۶ صحنه مربوط به نشانه‌نظام گرافیکی متحرک یافت شد که شامل پیامک‌ها می‌شود. جدول ۳ وضعیت ترجمه این نشانه‌نظام گرافیکی را همراه با دو روش جایگذاری و صدای برون‌کادری نشان می‌دهد. این جدول نشان می‌دهد که هم بی‌بی‌سی و هم صدا و سیما برای ترجمه ۶ نشانه‌نظام گرافیکی به ترتیب روش‌های ترجمه صدای برون‌کادری و جایگذاری را به کار گرفته‌اند.

جدول ۳. نشانه‌نظام گرافیکی متحرک به صورت پیامک

روش ترجمه		زبان اصلی	شماره
جایگذاری	صدای برون‌کادری		
میدونی من رو کجا پیدا کنی	میدونی کجا پیام کنی	You know where to find me	۱
اگه برادره نردبان سبز داره دستگیرش کن	اگه داداشه نردبون سبزرنگ داره دستگیرش کن	If brother has green ladder arrest brother	۲
الان اگر میتونی بیا خیابون بیکر	همین الان بیا خیابون بیکر	Baker street. Come at once if convenient.	۳
اگه نمیتونی هم بیا	اگه میتونی زود بیا	If inconvenient, come anyway	۴
نمیتونم دیگه صبر کنم	صبرم داره تموم میشه	My patience wearing thin	۵
منطقه ووکسال	محله واکسهال	Vauxhall Arches	۶

۴.۲. جستجوهای اینترنتی

یکی دیگر از گروه‌های نشانه‌نظام گرافیکی متحرک مربوط به جستجوهای اینترنتی می‌شود که بیشتر در فعالیت‌های شرلوک، شخصیت نقش اول این مجموعه تلویزیونی، دیده می‌شود. شکل ۴ نمونه‌هایی از این بخش را نشان می‌دهد.

شکل ۴. نمونه‌هایی از نشانه‌نظام گرافیکی متحرک به صورت جستجوهای اینترنتی، فصل اول شرلوک

(گیتیس، ۲۰۱۰)

در مجموع ۱۱ صحنه مربوط به نشانه‌نظام گرافیکی متحرک یافت شد که شامل جستجوهای اینترنتی می‌شود. جدول ۴ وضعیت ترجمه این نشانه‌نظام گرافیکی را همراه با دو روش جایگذاری و صدای برون‌گذاری نشان می‌دهد. همان‌طور که این جدول نشان می‌دهد، شبکه بی‌بی‌سی با روش جایگذاری تمام ۱۰ نشانه‌نظام گرافیکی را ترجمه کرده است، اما صدا و سیما با روش ترجمه صدای برون‌گذاری ۵ صحنه را بدون ترجمه باقی گذاشته است.

جدول ۴. نشانه‌نظام گرافیکی متحرک به صورت جستجوهای اینترنتی

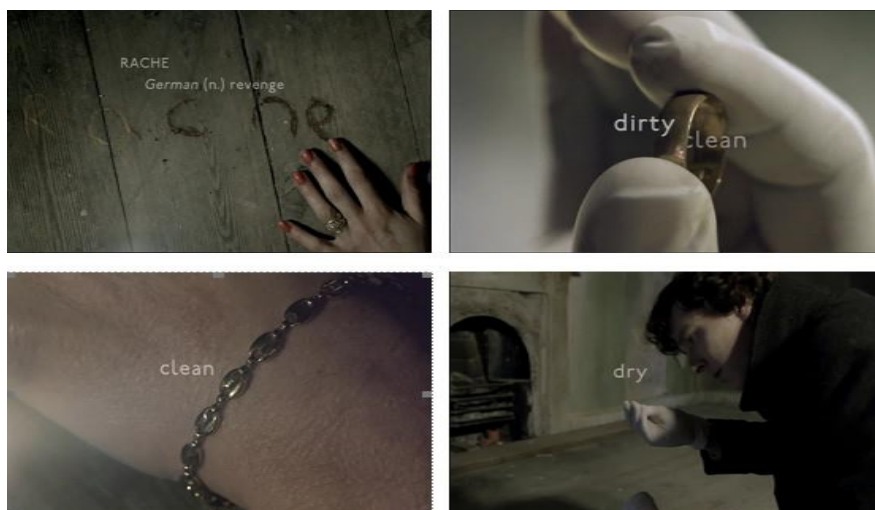
شماره	زبان اصلی	روش ترجمه	
		جایگذاری	صدای برون‌گذاری
۷	Search: Thames, High Tide, Riverside	جستجو: تیمز، جزر و مد بلند، ریور ساید	--
۸	Tide times	زمان‌های جزر و مد	میدونی کجا پیدام کنی
۹	London bridge	پل لندن	پل لندن
۱۰	Local News: Greenwich, Waterloo, Battersea	خبرهای محلی، گرینویچ، واترلو، بترسی	خبرهای محلی در مورد گرینویچ، واترلو
۱۱	Battersea: No New reports	بترسی: گزارش جدیدی وجود ندارد	بترسی
۱۲	Thames Police reports	گزارش‌های پلیس تیمز	گزارشات پلیس تیمز
۱۳	No report	گزارشی وجود ندارد	اه هیچی نیست
۱۴	Interpol: Most Wanted, Criminal Organization, Regional Activities	پلیس بین‌الملل: خیانتکاران تحت تعقیب، سازمان‌های جنایی، فعالیت‌های منطقه‌ای	--
۱۵	Canvas degrade, Vermeer brush strokes, Pigment analysis	بوم نقاشی، قلم مو ورمیر، تحلیل رنگدانه	--
۱۶	Vermeer influence, UV light damage, Delft Skyline, 1600	تأثیر ورمیر، آسیب اشعه یو وی، افق مرئی دلفت ۱۶۰۰	--
۱۷	UK weather Maps local warnings, Next 24 hrs, 7 day forecast	آب و هوای بریتانیا نقشه‌ها، هشدارهای داخلی، ۲۴ ساعت آینده، پیش‌بینی در ۷ روز آینده	--

در عبارت شماره ۷، شرلوک در حال جستجوی اینترنتی درباره High Tide و Riverside است که مکالمه‌ای بین او و دکتر واتسون رد و بدل می‌شود. با روش ترجمه صدای برون‌کادری، تیم دوبله و ترجمه صدا و سیما ناچار است الویت ترجمه را به گفتگوی میان دو شخصیت بدهد و از ترجمه نشانه‌نظام گرافیکی صرف نظر کند. در صحنه‌ای دیگر (شماره ۱۷)، شرلوک پس از اینکه دریافت مقتول احتمال دارد از شهر نزدیکی به لندن آمده باشد، به جستجوی اینترنتی پرداخت. در حالی که نمای نزدیک بر روی عبارت 'UK weather: Maps, ...' است، گفتگویی بین بازرس لسترید و شرلوک شکل می‌گیرد که باعث می‌شود روش ترجمه صدای برون‌کادری در اینجا نیز با محدودیت ترجمه روبه‌رو شود. در موارد شماره ۱۴، ۱۵ و ۱۶ نیز همین موضوع هم‌پوشانی مکالمه فیلم و نشان دادن نشانه‌نظام گرافیکی باعث شده مترجم و دوبلور صدا و سیما نتوانند آن‌ها را به روش ترجمه صدای برون‌کادری برگردانند. از طرفی، چون روش جایگذاری را می‌توان نوعی ترجمه نشانه‌نظام به نشانه‌نظام به حساب آورد، بدیهی است که کاری ایجاد نمی‌شود و بدون مشکل ترجمه نشانه‌نظام گرافیکی صورت می‌گیرد. در نشانه‌نظام گرافیکی شماره ۱۵ و ۱۶، شرلوک برای نجات جان کودکی، باید در ده ثانیه نشان دهد که چرا تصویر نقاشی مورد نظر تقلبی است. در همین صحنه که سرعت ریتم فیلم به بالاترین نقطه خود می‌رسد، شرلوک در اینترنت به دنبال موضوعاتی همچون «بوم نقاشی، ورمیر و افق مرئی» می‌گردد. همزمان گفتگوهای بین او و دیگر شخصیت‌های فیلم در این صحنه شکل می‌گیرد که منجر به کنش معنایی در نشانه‌نظام گرافیکی می‌شود و بدیهی است که در روش صدای برون‌کادری این نشانه‌نظام گرافیکی بدون ترجمه باقی می‌ماند. همچنین اگر تعاملی در نشانه‌نظام گرافیکی شکل نمی‌گرفت، به‌علت ریتم بالای صحنه فیلم، مدت‌زمان نمای نزدیک بر روی نشانه‌نظام گرافیکی آن‌قدر کم است (کمتر از نیم‌ثانیه) که فرصتی برای ترجمه و دوبله به روش صدای برون‌کادری پیش نمی‌آید. در صحنه شماره ۱۳، شرلوک چیزی در گزارش‌های پلیس تیمز پیدا نمی‌کند و عبارت No report روی تصویر نمایان می‌شود. روش ترجمه جایگذاری با روش

ترجمه نشانه نظام به نشانه نظام، آن را به «گزارشی وجود ندارد» ترجمه کرده است. نکته جالب در روش ترجمه صدای برون‌کادری این است که در زبان فارسی آن را به «آه، هیچی نیست» ترجمه و دوبله کرده است. از طرفی، این نکته را می‌توان مزیت روش ترجمه صدای برون‌کادری نسبت به جایگذاری دانست، زیرا برای مترجم و دوبلور این امکان را فراهم می‌کند تا نشانه نظام گرافیکی را با آهنگ و تکیه متناسب با فیلم برگردانند.

۳.۴. حالات و افکار شخصیت‌های فیلم

گروه دیگری از نشانه نظام گرافیکی متحرک به نشان دادن حالات و افکار بازیگران مربوط می‌شود. شکل ۵ نمونه‌هایی از این بخش را در مجموعه تلویزیونی شرلوک (گیتیس و همکاران، ۲۰۱۰) نشان می‌دهد. در این نمونه‌ها (قسمت اول از فصل اول)، بازرس لسترید از شرلوک و دکتر واتسون می‌خواهد برای بازرسی جسد زنی به او کمک کنند. به همین دلیل، کارگردان‌های فیلم به جای استفاده از تکنیک صدای برون‌کادری برای نشان دادن حالات و افکار شرلوک از نشانه نظام گرافیکی متحرک استفاده کرده‌اند.

شکل ۵. نمونه‌هایی از نشانه نظام گرافیکی متحرک به صورت حالات و افکار، فصل اول، شرلوک (گیتیس، ۲۰۱۰)

در مجموع ۱۱ صحنه مربوط به نشانه‌نظام گرافیکی متحرک یافت شد که نشان‌دهنده حالات و افکار شخصیت فیلم است. جدول ۵ وضعیت ترجمه این نشانه‌نظام گرافیکی را به دو روش جایگذاری و صدای برون‌کادری نشان می‌دهد. همان‌طور که این جدول نشان می‌دهد، هر دو شبکه تلویزیونی با دو روش ترجمه تمام ۱۱ نشانه‌نظام گرافیکی را ترجمه کرده‌اند.

جدول ۵. نشانه‌نظام گرافیکی متحرک به صورت حالات و افکار بازیگران

روش ترجمه		زبان اصلی	شماره
صدای برون‌کادری	جایگذاری		
چپ دست	چپ دست	Left handed	۱۸
راخه به آلمانی به معنای انتقام	واژه آلمانی (اسم)، انتقام Rache	Rache: German (n.) revenge	۱۹
ریچل	ریچل	Rachel	۲۰
خیسه	نمناک	wet	۲۱
خشکه	خشک	dry	۲۲
تمیز	تمیز	clean	۲۳
کثیف	کثیف	dirty	۲۴
۱۰ سال زندگی مشترک ناراضی	متاهل ۱۰ سال ازدواج ناموفق	Unhappily married +10 years	۲۵
داخل تمیز، بیرون کثیف	تمیز، کثیف	Clean, dirty	۲۶
به‌طور دائم از دستش خارج می‌کرده	مرتب آن را در می‌آورده	Regularly removed	۲۷
ارتباط آشفته	معشوقه‌های زیادی داشته	Serial adulterer	۲۸

از خلاقانه‌ترین این نمونه‌ها می‌توان به صحنه بررسی انگشتر (شکل ۵ و نشانه‌نظام گرافیکی شماره ۲۶) توسط شرلوک اشاره کرد که به بهترین وجه، یعنی نشان دادن واژه clean در داخل و dirty در خارج از انگشتر، نمایان شده است. ناگفته نماند که تیم دوبله و ترجمه صدا و سیما و بی‌بی‌سی در روش‌های جایگذاری و صدای برون‌کادری به درستی مفهوم را رسانده‌اند. به عبارت دیگر، در روش جایگذاری، واژه «تمیز» و «کثیف» به ترتیب در داخل و خارج از انگشتر قرار دارند و همچنین در

روش ترجمه صدای برون‌کادری، دوبلور شخصیت شرلوک عبارت‌های «داخل تمیز» و «بیرون کثیف» را به‌کار برده است. همچنین در این روش برای ترجمه 'Rache'، 'German(n), Revenge'، تیم دوبله عبارت «راخه به آلمانی به معنای انتقام» را به‌کار برده است. پس می‌توان گفت که در این چند نمونه، روش ترجمه صدای برون‌کادری برای رساندن مفهوم بهتر نیازمند توضیح بیشتر یا همان مقوله «تصریح»^۱ در مطالعات ترجمه (وینسی و داربلنه، ۱۹۹۵) است. در این نمونه‌ها، نماهای نزدیک طولانی بر روی نشانه‌نظام گرافیکی فرصت کافی را برای تصریح فراهم می‌کند؛ اما در نمونه‌هایی که فرصت برای تیم دوبله کم است، این موضوع می‌تواند در برگرداندن کامل مفهوم نشانه‌نظام گرافیکی به زبان مقصد مشکل ایجاد کند (به بخش ۴. ۲ مراجعه شود).

نمونه‌هایی که در این مقاله تا این بخش مورد بررسی قرار گرفته شامل جنبه شنیداری نشانه‌نظام گرافیکی می‌شود. در حالی که در صفحه شماره ۱۹ نکته‌ای دیده می‌شود که جنبه دیداری نشانه‌نظام گرافیکی را آشکار می‌کند. در این صفحه، نشانه‌نظام گرافیکی 'Rache German (n) revenge' که نشان‌دهنده فکر شرلوک از جسد است، آگاهانه از تصویر محو می‌شود تا به بیننده نشان دهد شرلوک دیگر معتقد نیست آن واژه Rache باشد، بلکه پس از چند ثانیه، Rachel نمایان می‌شود و فرض رابطه داشتن جسد با ملیت آلمانی رد می‌شود. همین روند در روش ترجمه جایگذاری رعایت شده، اما به دلیل محدودیت فنی روش ترجمه صدای برون‌کادری، ناپدید شدن نشانه‌نظام گرافیکی بدون ترجمه باقی مانده است.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

نویسندگان در این مقاله به بررسی و مقایسه دو روش ترجمه صدای برون‌کادری و جایگذاری در برگرداندن نشانه‌نظام گرافیکی در دو نسخه دوبله رسمی فارسی از فصل اول شرلوک (گیتیس و همکاران، ۲۰۱۰) پرداختند. از مجموع صفحه‌های

1. explicitation

مربوط به نشانه نظام گرافیکی متحرک، شبکه تلویزیونی بی‌بی‌سی تمام آن‌ها را با روش ترجمه جایگذاری برگردانده، در حالی که صدا و سیمای ایران چند صحنه را با توجه به محدودیت‌های ذکر شده این روش، بدون ترجمه باقی گذاشته است. عمده‌ترین دلیل ترجمه نشدن این نوع نشانه نظام گرافیکی در روش صدای برون‌کادری، موضوع «تعامل نشانه نظام‌ها»^۱ است که توسط چاومه (۲۰۱۲، ص. ۱۰۷) مطرح شده است. به نظر او، وقتی تعاملی بین نشانه نظام‌های معنایی ایجاد شود، امکان دارد مترجم دیداری شنیداری دچار مشکلاتی شود و باید به فکر راه‌حل مناسب باشد (ص. ۱۰۷). در نشانه نظام گرافیکی، این تعامل وقتی شکل می‌گیرد که نمای نزدیک بر روی متون نوشتاری است، در حالی که بیننده می‌تواند مکالمه بین بازیگران را به صورت همزمان بشنود.

مدت زمان نماهای نزدیک روی نشانه نظام گرافیکی موضوعی دیگری بود که در یافته‌ها به آن اشاره شد. این مدت‌زمان اگر کافی باشد برای روش ترجمه جایگذاری مزیتی نسبت به روش صدای برون‌کادری دارد و آن این است که بینندگان می‌توانند چندین بار عبارات را بخوانند (مراجعه شود به شارکوسکا، کریتس ای، کریتس ک، دوکوسکی، ۲۰۱۳). از این‌رو، مهدیزادخانی و خوش‌سلیقه (۲۰۱۸) معتقدند که این فرصت دوباره خواندن در روش ترجمه جایگذاری می‌تواند در درک بهتر نشانه نظام گرافیکی نسبت به روش ترجمه صدای برون‌کادری، نقشی مؤثر داشته باشد.

علی‌رغم تشابه نسبی روش ترجمه صدای برون‌کادری با شیوه دوبله، تفاوتی بین این دو روش در یافته‌ها دیده شد و آن این است که در روش ترجمه صدای برون‌کادری، دوبلور با چالش لب‌همگامی^۲ (رجوع شود به چاومه، ۲۰۰۴ ب و ۲۰۱۳) روبه‌رو نیست. بنابراین، تیم دوبله و ترجمه در این روش می‌توانند نشانه نظام گرافیکی را با تکیه و آهنگ مناسب با فیلم ترجمه کنند. این مزیت را که می‌توان

1. code interaction

2. lip-synchronization

ویژگی زیرزنجیری^۱ روش ترجمه صدای برون‌کادری دانست، می‌تواند ببیننده را به موضوع اصلی فیلم بازگرداند (مهدیزادخانی و خوش‌سلیقه، ۲۰۱۶).

در ادبیات ترجمه دیداری‌شنیداری مطالعاتی به تأثیر نقش تصویر در زیرنویس و دوبله پرداخته شده است (مانند کولسترا، پیترز و اسپینهاف، ۲۰۰۲؛ گونزالزورا، ۲۰۱۱). از طرفی، چون نشانه‌نظام گرافیکی نوعی از نشانه‌نظام‌های دیداری‌شنیداری نیز محسوب می‌شود (چاومه، ۲۰۰۴ الف)، مترجمان باید علاوه بر ترجمه معنایی، به پیام تصویری که کارگردان فیلم قصد دارد از طریق نشانه‌نظام گرافیکی به بیننده برساند، توجه کند. به‌همین دلیل، چاومه (۲۰۱۲، ص. ۱۱۰) نیز معتقد است که تصویرها، به‌ویژه در دوبله، نقش مهمتری نسبت به کلمات دارند.

همچنین در ادبیات ترجمه شنیداری‌دیداری از ایران به‌عنوان کشوری دوبله‌محور یاد می‌شود (نفیسی، ۲۰۱۱؛ خوش‌سلیقه و عامری، ۲۰۱۶). همان‌طور که در این مقاله نشان داده شد، در شیوه دوبله نیز مترجمان یا نشانه‌نظام‌های معنایی سروکار دارند که به‌صورت عنوان، زیرنویس و نوشته روی تصویر ظاهر می‌شود. از طرفی، چون نشانه‌نظام گرافیکی متحرک در این مجموعه تلویزیونی، نقش مهمی در درک بهتر فیلم دارد (پرزگونزالز، ۲۰۱۳؛ مک‌میلان، ۲۰۱۴) پیشنهاد می‌شود وقتی مترجمان دیداری‌شنیداری صدا و سیما با «تعامل نشانه‌نظام‌ها» (چاومه، ۲۰۱۲، ص. ۱۰۷) در این حوزه روبه‌رو می‌شوند از روش ترجمه جایگذاری استفاده کنند.

با توجه به گسترده بودن موضوع نشانه‌نظام گرافیکی متحرک، در این مقاله به بررسی ترجمه نشانه‌نظام گرافیکی ثابت پرداخته نشده است. تا جایی که نویسندگان این مقاله اطلاع دارند، پژوهشی در حوزه ترجمه دیداری‌شنیداری مرتبط با این موضوع در ایران انجام نشده است. پژوهش‌های آتی می‌تواند در زمینه بررسی و مقایسه استراتژی‌های ترجمه‌شده نشانه‌نظام گرافیکی ثابت با استفاده از چارچوب‌های نظری همچون گتلیب (۱۹۹۲، ص. ۱۶۶)، دیاس سیتاس و رمایل (۲۰۱۴) و بوگوتسکی (۲۰۰۴) در شیوه زیرنویس انجام گیرد. همچنین در این مقاله

1. Suprasegmental

موضوع کیفیت ترجمه نشانه‌نظام گرافیکی بررسی نشده است. هرچند هر دو نسخه دوبله فارسی از شرلوک (گیتیس و همکاران، ۲۰۱۰) توسط تیم‌های دوبله رسمی و حرفه‌ای ترجمه شده است، رویکرد دو شبکه تلویزیونی به سانسور و ترجمه ارجاع‌های فرهنگی^۱ می‌تواند متفاوت باشد. از این‌رو، پیشنهاد می‌شود در پژوهشی به مقایسه و بررسی این موضوعات در دو نسخه ترجمه‌شده، به‌ویژه مرتبط با ترجمه نشانه‌نظام گرافیکی، پرداخته شود.

با توجه به تقسیم‌بندی و بررسی نشانه‌نظام گرافیکی متحرک در این مقاله به سه گروه زبان پیامک، جستجوهای اینترنتی و حالات و افکار بازیگران، پیشنهاد می‌شود پژوهشی به چالش‌های مترجم توصیف شفاهی برای برگرداندن این نوع نشانه‌نظام گرافیکی پردازد و به سؤالاتی پاسخ دهد نظیر مترجمان توصیف شفاهی در هنگام مقابله با نشانه‌نظام گرافیکی متحرک چه شیوه‌های ترجمه‌ای را به‌کار گرفته‌اند؟ آیا این شیوه‌های به‌کار گرفته‌شده در ترجمه انواع مختلف نشانه‌نظام گرافیکی یکسان است؟ همچنین، با توجه به تشابه نسبی روش ترجمه جایگذاری نشانه‌نظام گرافیکی و شیوه زیرنویس‌گذاری فیلم‌ها، پیشنهاد می‌شود به بررسی و مقایسه عواملی مانند زمان خواندن، نحوه و پذیرش دریافت در این دو روش پرداخته شود.

کتابنامه

۱. خوش‌سلیقه، م و فاضلی حق‌پناه، ا. (۱۳۹۵). فرآیند و ویژگی‌های زیرنویس غیرحرفه‌ای در ایران. *مطالعات زبان و ترجمه*، ۴۹(۲)، ۱-۲۹.
2. Bogucki, Ł. (2004). *A relevance framework for constraints on cinema subtitling*. Łódź, Poland: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
3. Chaume, F. (2004a). Film studies and translation studies: Two disciplines at stake in audiovisual translation. *Meta: Translators' Journal*, 49(1), 12-24.
4. Chaume, F. (2004b). Synchronization in dubbing: A translational approach. In P. Orero (Ed.), *Topics in audiovisual translation* (pp. 35-52). Amsterdam, the Netherlands: John Benjamins Publishing Company.
5. Chaume, F. (2012). *Audiovisual translation: Dubbing*. Manchester, England: St. Jerome.

6. Chaume, F. (2013). The turn of audiovisual translation: New audiences and new technologies. *Translation Spaces*, 2(1), 105-123.
7. Chiaro, D. (2009). Issues in audiovisual translation. In J. Munday (Ed.), *The Routledge companion to translation studies* (pp. 141-165). London, England: Routledge.
8. Delabastita, D. (1989). Translation and mass-communication: Film and TV translation as evidence of cultural dynamics. *Babel*, 35(4), 193-218.
9. Díaz-Cintas, J., & Remael, A. (2014). *Audiovisual translation: Subtitling*. Abingdon, England: Routledge.
10. Fox, W. (2016). Integrated titles: An improved viewing experience? In S. Hansen-Schirra, & S. Grucza (Eds.), *Eye tracking and applied linguistics* (pp. 5-29). Berlin, Germany: Language Science Press.
11. Gottlieb, H. (1992). Subtitling – A new university discipline. In C. Dollerup & A. Loddegaard (Eds.), *Teaching translation and interpreting: Training, talent and experience: Papers from the First Language International Conference* (pp. 161-170). Amsterdam, The Netherlands: John Benjamins.
12. Khoshsaligheh, M., & Ameri, S. (2016). Ideological considerations and practice in official dubbing in Iran. *Altre modernità/ Otras modernidades/ Autres modernités/ Other Modernities*, 15, 232-250.
13. Koolstra, C. M., Peeters, A. L., & Spinhof, H. (2002). The pros and cons of dubbing and subtitling. *European Journal of Communication*, 17(3), 325-354.
14. McMillan, G. (2014, January 2). What Sherlock's text Messages tell us about ourselves. Retrieved from <http://www.wired.com/2014/02/sherlock-tech/>.
15. Mehdizadkhani, M., & Khoshsaligheh, M. (2018, in-press). Insertion or voice-off in rendition of graphic codes: An experiment in Persian dubbing. *Visual Communication*.
16. Naficy, H. (2011). *A social history of Iranian cinema: The industrializing years 1941–1978* (Vol. 2). London, England: Duke University Press.
17. O'Hagan, M. (2010). Japanese TV entertainment: Framing humor with open caption Telop. In D. Chiaro (Ed.), *Translation, humor and the media* (Vol. 2, pp. 70-88). London, England: The Continuum International Publishing Group.
18. O'Hagan, M. (2012). The impact of new technologies. In C. Millán & F. Bartrina (Eds.), *The Routledge handbook of translation studies* (pp. 503-518). Abingdon, England: Routledge.
19. O'Hagan, M., & Sasamoto, R. (2016). Crazy Japanese subtitles? Shedding light on the impact of impact captions with a focus on research methodology. In S. Hansen-Schirra, & S. Grucza (Eds.), *Eye tracking and applied linguistics* (pp. 31-57). Berlin, Germany: Language Science Press.
20. O'Sullivan, C. (2013). Images translating images: Dubbing text on screen. *L'Écran Traduit*, 2, 123-142.
21. Pérez-González, L. (2013). Co-creational subtitling in the digital media: Transformative and authorial practices. *International Journal of Cultural Studies*, 16(1), 3-21.
- Pettit, Z. (2004). The audio-visual text: Subtitling and

- dubbing different genres. *Meta: Journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, 49(1), 25-38.
22. Sasamoto, R. (2014). Impact caption as a highlighting device: Attempts at viewer manipulation on TV. *Discourse, Context & Media*, 6, 1-10.
23. Szarkowska, A., Krejtz, I., Krejtz, K., & Duchowski, A. (2013). Harnessing the potential of eye-tracking for media accessibility. In S. Grusza, M. Płużyczka, & J. Zajac (Eds.), *Translation studies and eye-tracking analysis* (pp. 153-183). Frankfurt am Main, Germany, Peter Lang.

فهرست فیلم

1. Gatiss, M., Moffat, S., Vertue, B., Eaton, R., & Jones, B. (Producers). (2010). *Sherlock* [Television series]. UK & USA: Hartwood Films, BBC Wales, & WGBH.